

FEM POSITIVE

Jana Geržová:

Emóke Vargová – Medusa

In the permanent feature of the Profil magazine we introduce feminist artworks of domestic artists with the ambition to create a collection of feminist artworks, which we would also like to release in the form of a book, thus offering readers reliable navigation in the territory of gender-specific art. Staring out from the already existing rich archive of the magazine, we have decided that it will consist of at least a hundred feminist works and, if we exceed this limit, that will only be further proof that, even though feminism is not a mainstream art in Slovakia, the feminist discourse, which is received by the majority of the population with embarrassment, has significantly changed the mindset of many artists and, via their artworks, also that of a large part of exhibition visitors. The current contribution to this feature is the interpretation of a site-specific installation *Medusa* (2000) made by Emóke Vargová (b. 1965).

Emóke Vargová: Medusa, 2000, textile ready made (bras), bulbs, v 2,3 m, diameter 130 cm. Synagogue, At Home Gallery, Šamorín. Photo: At Home Gallery

Jana Geržová is art historian and critic dealing with many different aspects of art of the 20th and 21st Century, including analytical and conceptual tendencies, construction of feminist and postmodern identity and expanded painting. Editor-in-chief of PROFIL Contemporary Art Magazine
jgerzova@gmail.com

FEM POZITÍV

Jana Geržová:

Emóke Vargová – Medúza

V stálej rubrike časopisu Profil predstavujeme feministickú tvorbu domácich autoriek a autorov s ambíciou vytvoriť kolekciu feministických diel, ktorú by sme radi vydali aj v knižnej podobe, a ponúkli tak čitateľom spoľahlivú navigáciu v teritóriu rodovo špecifickej tvorby. Vychádzajúc z už existujúceho bohatého archívu časopisu sme sa rozhodli, že ju bude tvoriť minimálne sto feministických diel, a ak túto hranicu prekročíme, bude to len ďalší dôkaz, že hoci feminizmus nie je na Slovensku hlavným prúdom umenia, feministický diskurz, väčšinou populáciou zvyčajne prijímaný rozpačito, významným spôsobom zmenil myslenie mnohých umelkyň a umelcov a prostredníctvom ich tvorby i veľkej časti návštevníčok a návštevníkov výstav. Aktuálnym príspevkom do rubriky je interpretácia site-specific inštalácie *Medúza* (2000) Emóke Vargovej (nar. 1965).

Medúza je site-specific inštalácia, ktorú Emóke Vargová pripravila v roku 2000 pre výstavu v šamorínskej synagóge, od roku 1996 koncipovanej ako At Home Gallery.¹ *Medúza*, vytvorená ako textilný objekt visiaci zo stropu hornej galérie, pôvodne vyhradenej pre ženy,² priťahovala pohľady návštevníkov magickým oranžovým svetlom. Tento zvláštny svetelný útvar plávajúci v modro nasvietenom priestore autorka pozošivala z desiatok nadrozmerých podprsieniek,

1 Galériu založili a dodnes vedú Suzanne a Csaba Kissovci.

2 Išlo o spoločný projekt s českým výtvarníkom Janom Amrúzom, ktorého objekt bol umiestnený v centrálnej časti synagógy. Kurátor Dušan Brozman.

Emóke Vargová: Medúza, 2000, site-specific inštalácia, textilný ready made (podprsienky), žiarovky, v. 2,3 m, priemer 130 cm. Synagóga, At Home Gallery, Šamorín. Foto: archív At Home Gallery

ktoré vytvarovala do podoby monumentálnej medúzy tak, že visiace ramienka evokovali chápadlá tohto morského živočícha. Na prvý pohľad sa môže zdať nepatričné použiť v priestore synagógy intímne časti ženského oblečenia, ale v tomto prípade bola podprsienka zbavená akýchkoľvek telesných (erotických) konotácií a vystupovala ako akýsi zástupný znak všetkých žien. Ako zdôrazňuje sama autorka: „Lampa – medúza je pozošovaná z veľkých podprsieniek, lebo rozmer objektu mi to prikázal a zároveň pomohol vytvoriť prototyp všetkých žien zväčšením mierky. Vznikla jedna megapodprsienka, ktorá sa vznáša ako taká oranžová huspenina a každým dychom návštevníka sa pohybuje v modrom prostredí. Pláva si na suchu v nehmotnom oceáne ako unikátny nález z prírodovedného múzea.“³ Odkaz na prírodovedné múzeum má svoje opodstatnenie, lebo odhaľuje prvotný impulz vzniku diela, ktorým bol autorkin zážitok z akvária v kalifornskom Monterey.⁴

Medúza je však významný mnohovrstvový kultúrny symbol, v ktorom sa miešajú odkazy na antickú mytológiu, psychoanalýzu a feministickú teóriu – tá je pre náš interpretačný rámec ťažisková. V najstaršej kultúrnej vrstve vystupuje Medúza (tiež Gorgona) ako jedna z troch dcér boha Forkysa a jeho manželky Kéty, ktorú Aténa premenila na obludu vzbudzujúcu panický strach, pretože pri pohľade na jej tvár ľudia od hrôzy skameneli. Z tohto dôvodu sa hlava Medúzy, ktorú zabil Perseus, dostala na Aténin kožený štít. Ak tento mýtus aktualizujeme, trest, ktorý Aténa uvalila na Medúzu za to, že sa v jej chráme nechala zviazať (či bola dokonca znásilnená) bohom Poseidónom, sa nám môže javiť ako jednostranný a nespravodlivý, znevýhodňujúci obeť – ženu pred násilníkom – mužom (i keď Bohom), o to viac, že Gréci uctievali Aténu práve ako bohyňu múdrosti, práva a spravodlivosti.

Medúza ako „kultúrny archetyp smrtiaceho zla, oddávna antropomorfizovaný v žene, jej inakosti, ktorá vnáša chaos do usporiadanej mužského sveta“⁵ sa stala kľúčovou postavou pre Sigmunda Freuda. V posmrtno vydanom spise *Hlava medúzy* ju spája s kastročnou úzkosťou mužov.⁶

Pre našu interpretáciu je dôležitý text feministickej literárnej teoretičky a filozofky Hélène Cixousovej *Smiech medúzy*, ktorý vyšiel prvýkrát v roku 1975.⁷ Autorka vyzýva ženy, aby prostredníctvom sebaapísania, nového rebelantského spôsobu sebareflexie, „objevily svoj(své) smysl(y) a své dějiny“⁸, aby vyslobodili „novou ženu ze staré“⁹, aby sa nepodriadili rodovému stereotypu, ktorý im sugeruje, že sú len nedokonalými verziami mužov. Medúza v jej interpretácii nie je spájaná so smrťou, ale je symbolom oslobodenia žien. „Chcete li spatřit Medúzu, stačí jen pohledět jí tvář: a neusmrcuje. Je krásná a směje se.“¹⁰

³ Pozri rozhovor výtvarníčky s Barborou Geržovou, kurátorkou výstavy *Inter-view*. In GERŽOVÁ, Barbora: *Inter-view*. Katalóg výstavy. Nitra: Nitrianska galéria, 2010, s. 32.

⁴ Ibidem.

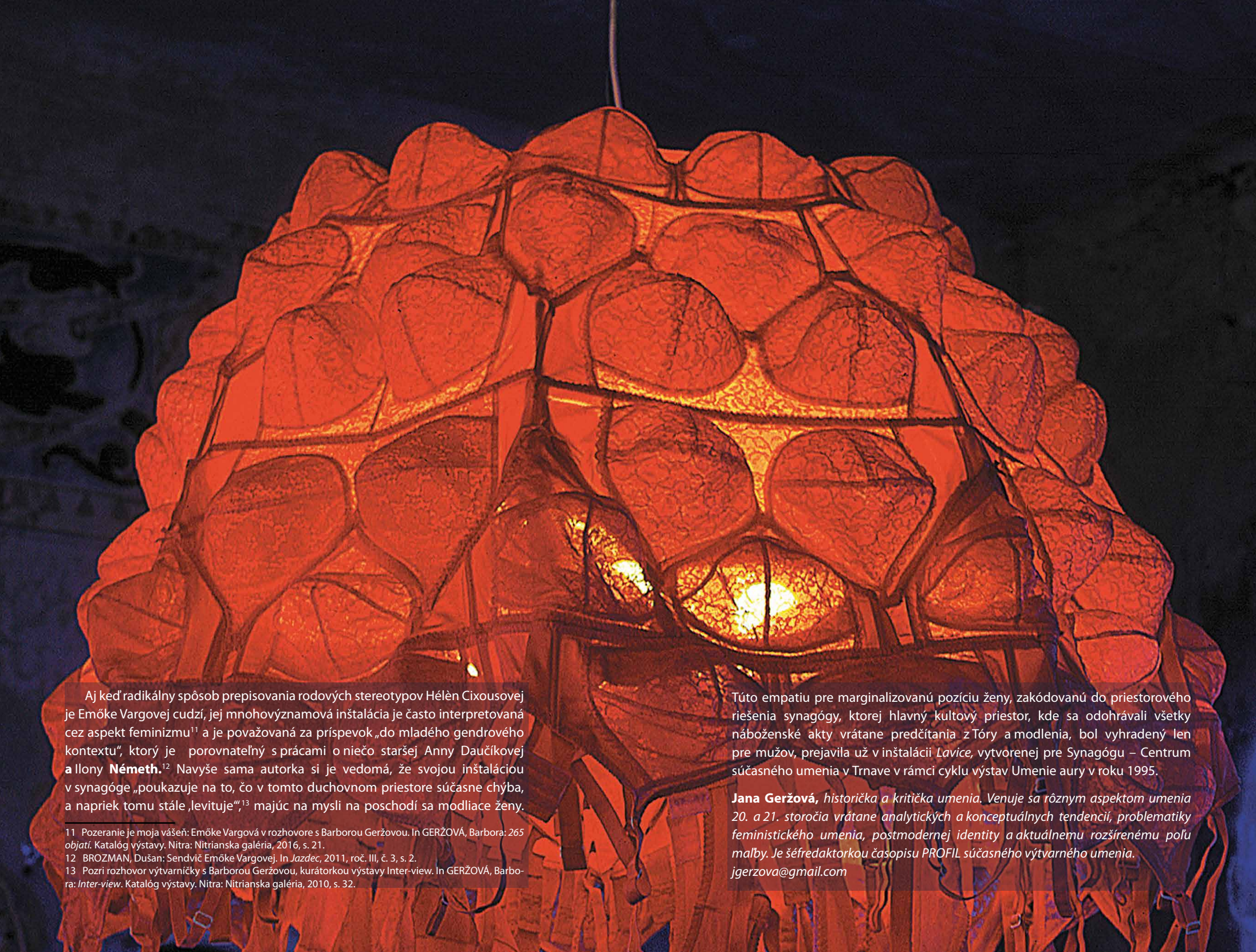
⁵ RIEČANSKÁ, Eva – SCHRIMPELOVÁ, Mira: Hlas Medúzy. In *Aspekt*, 1996, č. 1, s. 180.

⁶ „Podle Freuda tedy hlava Medúsy, nahrazující ženské genitálie, odděluje jejich hrůzy vzbuzující účinek od jejich účinku vyvolávajícího slast.“ Bližšie pozri LUKAVEC, Jan: Medúsa – sexy netvor a ženský hněv. In *iLiteratura* [online]. Dostupné na <http://www.iliteratura.cz/Clanek/27589/medusa-sexy-netvor-a-zensky-hnev> (23. júl 2018).

⁷ Český překlad bol uverejnený v dvojčísle časopisu *Aspekt*, 1995, č. 2 – 3, s. 12 – 19.

⁸ Ibidem, s. 12.

⁹ Ibidem, s. 13.

Aj keď radikálny spôsob prepisovania rodových stereotypov Hélèn Cixousevej je Emôke Vargovej cudzí, jej mnohovýznamová inštalácia je často interpretovaná cez aspekt feminizmu¹¹ a je považovaná za príspevok „do mladého gendrového kontextu“, ktorý je porovnateľný s prácami o niečo staršej Anny Daučíkovej a Ilony **Németh**.¹² Navyše sama autorka si je vedomá, že svojou inštaláciou v synagóge „poukazuje na to, čo v tomto duchovnom priestore súčasne chýba, a napriek tomu stále ‚levituje‘“,¹³ majú na mysli na poschodí sa modliace ženy.

11 Pozeranie je moja vášeň: Emôke Vargová v rozhovore s Barborou Geržovou. In GERŽOVÁ, Barbora: 265 objatí. Katalóg výstavy. Nitra: Nitrianska galéria, 2016, s. 21.

12 BROZMAN, Dušan: Sendvič Emôke Vargovej. In *Jazdec*, 2011, roč. III, č. 3, s. 2.

13 Pozri rozhovor výtvarníčky s Barborou Geržovou, kurátorkou výstavy Inter-view. In GERŽOVÁ, Barbora: *Inter-víew*. Katalóg výstavy. Nitra: Nitrianska galéria, 2010, s. 32.

Túto empatiu pre marginalizovanú pozíciu ženy, zakódovanú do priestorového riešenia synagógy, ktorej hlavný kultový priestor, kde sa odohrávali všetky náboženské akty vrátane predčítania z Tóry a modlenia, bol vyhradený len pre mužov, prejavila už v inštalácii *Lavice*, vytvorenej pre Synagógu – Centrum súčasného umenia v Trnave v rámci cyklu výstav *Umenie aury* v roku 1995.

Jana Geržová, historička a kritička umenia. Venuje sa rôznym aspektom umenia 20. a 21. storočia vrátane analytických a konceptuálnych tendencií, problematiky feministického umenia, postmodernej identity a aktuálnemu rozšírenému poľu maľby. Je šéfredaktorkou časopisu *PROFIL súčasného výtvarného umenia*. jgerzova@gmail.com